

Adnabod ac atal deliriwm

Canllaw cyflym i reolwyr cartrefi gofal

Ystyried Deliriwm!

Mae deliriwm yn newid sydyn yng nghyflwr meddyliol unigolyn. Mae'n gyflwr difrifol sydd weithiau'n cael ei gamgymryd am ddementia neu, yn llai aml, iselder. Yn wahanol i ddementia, mae deliriwm yn datblygu'n gyflym, ac mae'n gyflwr dros dro fel arfer. Mae bod â deliriwm yn gallu golygu:

- Arhosiad hirach yn yr ysbyty
- Risg uwch o ddementia
- Cynnydd mewn marwolaethau

Bydd y driniaeth yn dibynnu ar yr achos sylfaenol a dylai gael ei rheoli gan weithiwr proffesiynol iechyd, fel meddyg teulu.

Ffactorau risg ar gyfer deliriwm

65 oed
neu'n hŷn

Trafferthion
cof a/neu
ddementia

Wedi
torri clun

Salwch
difrifol

Bydd risg i'r rhan fwyaf o bobl sy'n byw mewn cartrefi gofal. Mae gan staff gofal rôl bwysig i'w chwarae o ran cadw llygad am unrhyw newidiadau, a darparu cymorth er mwyn lleihau'r risg o ddeliriwm.

Nodi deliriwm: arwyddion a symptomau

Deliriwm gorfywiog

Mae achosi i'r person ymddwyn yn aflonydd, wedi cynhyrfu neu yn ymosodol

- Mwy o ddryswch
- Gweld pethau dychmygol
- Tarfu ar gwsg
- Llai cydweithredol

Deliriwm llai bywiog

Mae'n achosi encilio, tawelwch a syrthni mewn person

- Diffyg canolbwytio
- Llai ymwybodol
- Llai o symud
- Diffyg archwaeth

Mae deliriwm cymysg yn digwydd pan fo person yn symud rhwng y ddau fath. Mae difrifoldeb y symptomau yn gallu amrywio yn ystod y diwrnod.

Os oes unrhyw un o'r newidiadau hyn yn digwydd, dylid gofyn am asesiad gan weithiwr proffesiynol iechyd (meddyg teulu, fel arfer).

Atal deliriwm: egwyddorion cyffredinol

Er mwyn atal deliriwm mewn unrhyw un sydd â risg o ddatblygu symptomau:

Sicrhau y darperir cymorth gan ofalwyr sy'n gyfarwydd i'r person

Osgoi symud y person yn ddiangen, a'u cadw mewn man sy'n gyfarwydd iddynt

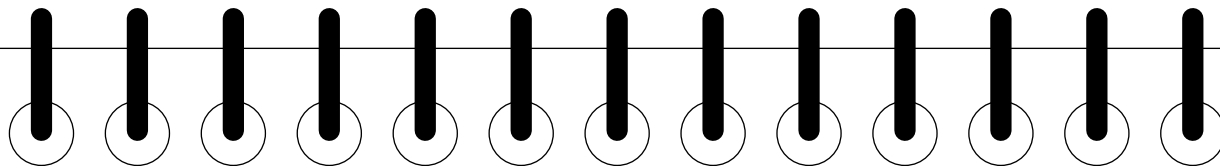
Gofyn am adolygiad os ydynt yn cymryd nifer o feddyginiaethau

Gwirio rhag unrhyw arwyddion o ddeliriwm wrth iddynt symud i'r cartref ac yn ddyddiol. Eu cyfeirio i gael asesiad os bydd angen

Atal deliriwm: asesu a chynllunio

Mae rhestr isod o ffactorau sy'n gwneud deliriwm yn fwy tebygol, a chamau i helpu i leihau'r risg.

Nam gwybyddol/dryswch

- ✓ Sicrhau bod y person yn gallu gweld cloc a chalendr
- ✓ Siarad â'r person a'u helpu i leoli eu hunain
- ✓ Sicrhau bod unrhyw gymorth clyw neu sbectol yn cael eu gwisgo a'u bod yn gweithio'n dda

Diffyg hylif/rhwymedd

- ✓ Annog y person i yfed
- ✓ Cynorthwyo'r person i osgoi/trin rhwymedd

Haint

- ✓ Edrych am arwyddion o haint
- ✓ Osgoi defnyddio cathetr cyn belled ag y bo modd

Cwsg aflonydd

- ✓ Osgoi tarfu ar y person yn ystod cyfnodau o gwsg

Symudedd cyfyngedig

- ✓ Annog y person i gerdded
- ✓ Rhoi cymorth i wneud amrywiaeth o ymarferion egniol, hyd yn oed os nad yw cerdded yn bosibl

Poen

- ✓ Edrych am arwyddion o boen, yn enwedig os oes gan y person anabledd dysgu neu ddementia*
- ✓ Sicrhau bod y boen yn cael ei rheoli'n dda

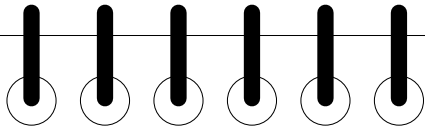
Cymeriant gwael o ran bwyd

- ✓ Sicrhau bod unrhyw ddannedd gosod yn lân, yn cael eu gwisgo a'i bod yn ffitio'n dda
- ✓ Edrych ar y cyngor yn 'Nutrition support in adults' (canllaw 32 y Sefydliad Cenedlaethol dros Iechyd a Rhagoriaeth Glinigol (NICE))

*Mae Graddfa Poen Abbey yn un enghraifft o offeryn a allai helpu â hyn.

Rhannu gwybodaeth

Teimlo'n ofnus, anniddig, orbryderus, isel.

Dylai staff gofal ddarparu gwybodaeth:

- Lle i ddod o hyd i **gymorth**
- Pwysigrwydd dweud wrth staff gofal am unrhyw **newidiadau sydyn**
- Mae deliriwm yn gyflwr cyffredin sydd fel arfer yn brofiad **dros dro**
- Sut mae **pobl eraill** â deliriwm wedi teimlo

Profiadau pobl â deliriwm:

Gofidio bod pobl yn ceisio'ch niweidio

Cael breuddwydion byw sy'n parhau ar ôl deffro

Cael anhawster o ran siarad yn glir

Mae gwell dealltwriaeth yn gallu lleihau unrhyw drallod i'r person â'u teulu.

Cael anhawster o ran dilyn yr hyn sy'n cael ei ddweud

Gweld a chlywed pethau nad ydynt yn bresennol

Addaswyd o Dementia UK

Gall y [daflen wybodaeth i'r cyhoedd am ddeliriwm](#) gan Goleg Brenhinol y Seiciatryddion fod o gymorth.

Gwybodaeth bellach

['Delirium: prevention, diagnosis and management'](#) – canllaw NICE,

yn cynnwys templedau asesu a chynllun gofal o dan ['Tools and resources'](#)

['Delirium in adults'](#) – safon ansawdd NICE

[Taflen wybodaeth i'r cyhoedd am ddeliriwm](#) – Coleg Brenhinol y Seiciatryddion

[Fideo ymwybyddiaeth deliriwm](#) – cynhyrchwyd gan Dr Sophia Bennett a Dr Mani Krishnan, fel rhan o sgwrs [#icanpreventdelirium](#)

['Delirium'](#) – Cymdeithas Alzheimer

['Delirium \(confusion\)'](#) – Dementia UK

['Delirium toolkit'](#) – Healthcare Improvement Scotland

Lluniwyd y cynnwys hwn ar y cyd gan NICE a'r Sefydliad Gofal Cymdeithasol er Rhagoriaeth (SCIE) ac mae'n seiliedig ar ganllaw NICE ar ddeliriwm a'r safon ansawdd ar gyfer deliriwm mewn oedolion.

Y Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal (NICE)

www.nice.org.uk

© NICE 2017. Cedwir pob hawl. Gweler yr [Hysbysiad o Hawliau](#)

Y Sefydliad Gofal Cymdeithasol er Rhagoriaeth

www.scie.org.uk